

Захаров С. В.,*аспірант кафедри фінансового права**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого**ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9143-3126>*

ФІНАНСОВЕ ПРАВО І ВИЛУЧЕНІ АКТИВИ: ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню фінансово-правових аспектів примусового вилучення активів держави-агресора та проблем їх практичної реалізації в умовах збройної агресії проти України.

У статті розкрито правову природу примусового вилучення активів і здійснено його відмежування від суміжних правових інститутів конфіскації, реквізиції та націоналізації з урахуванням особливостей національного та міжнародного правового регулювання.

Проаналізовано міжнародну практику застосування контрзаходів (countermeasures) щодо активів держави-агресора, зокрема механізми замороження, цивільної конфіскації та використання прибутків від заморожених державних резервів (windfall profits), а також визначено основні міжнародно-правові ризики, пов'язані з відступом від принципу суверенного імунітету держави.

Розкрито особливості національного механізму примусового вилучення активів в Україні, охарактеризовано роль органів державної влади у його реалізації та виявлено ключові проблеми правозастосування, пов'язані з управлінням активами, їх реалізацією та бюджетним обліком отриманих надходжень.

З'ясовано, що чинна бюджетна класифікація не забезпечує належного відображення доходів, отриманих у результаті примусового вилучення активів та міжнародних компенсаційних механізмів, що негативно впливає на прозорість, підзвітність і ефективність бюджетного процесу.

Обґрунтовано доцільність виокремлення санкційно-компенсаційних доходів як самостійної підкатегорії неподаткових надходжень бюджету, визначено їх фінансово-правову природу та окреслено перспективи нормативного закріплення цієї категорії в бюджетному законодавстві України з урахуванням міжнародного досвіду.

Ключові слова: санкційно-компенсаційні доходи, публічні доходи, бюджетна класифікація, фінансове право, конфіскація, windfall profits, вилучення активів, санкції, міжнародне право, репарації, Фонд ліквідації наслідків агресії.

Постановка проблеми. В умовах сучасних загроз національній безпеці та фінансовій стабільності держави, що розгортаються на тлі трансформації світової системи міжнародних відносин, ключового значення набули механізми примусового вилучення активів держави-агресора та її резидентів. Вони постають не лише як складова санкційної політики, спрямованої на обмеження економічного потенціалу противника, але й як інструмент формування нових джерел публічних доходів, що забезпечують компенсаційні надходження до державного бюджету України.

Міжнародна практика останніх років засвідчила поступове формування правової доктрини, яка допускає застосування так званих контрзаходів (countermeasures) у вигляді замороження,

конфіскації чи використання прибутків від активів держави-агресора. Прикладами цього є ініціативи Європейського Союзу та країн «Великої сімки», які створили правові механізми управління прибутками від заморожених резервів Центрального банку Російської Федерації, спрямованих на фінансування допомоги Україні. Паралельно триває наукова й політико-правова дискусія щодо допустимості відходу від принципу суверенного імунітету держави, що демонструє складність і багатовимірність даної проблематики. Таким чином, проблема набуває подвійного виміру:

- **міжнародно-правового**, який стосується легітимності контрзаходів та допустимості конфіскації активів держави-агресора у світлі норм *jus cogens* та принципу суверенного імунітету;
- **фінансово-правового**, пов'язаного з визначенням місця вилучених активів у системі публічних доходів, їх класифікації та цільового використання в межах бюджетного законодавства України.

Метою статті є комплексний аналіз фінансово-правових наслідків примусового вилучення активів держави-агресора з урахуванням міжнародних контрзаходів та національної практики, а також окреслення можливих напрямів удосконалення бюджетного законодавства України.

Проблематика примусового вилучення активів та їх правового режиму вже стала предметом дослідження як українських, так і зарубіжних учених. Так, **Є. І. Бондаренко** та **М.В. Ярошенко** акцентують на колізіях між гарантіями права власності та механізмами вилучення корпоративних прав підсанкційних компаній, підкреслюючи потребу у формуванні стабільної правової бази для таких рішень [17]. **О.В. Кологойда** розглядає український інститут блокування і стягнення активів підсанкційних осіб, проте залишає поза увагою їхній бюджетно-правовий статус і проблеми класифікації таких доходів [19].

На міжнародному рівні до цієї проблематики звертається Ілля Черногоренко, аспірант (DPhil candidate) Оксфордського університету, який аналізує конфіскацію заморожених російських активів як форму міжнародних репарацій, але більше зосереджується на аспектах захисту прав людини, аніж на бюджетній інтеграції цих ресурсів [18]. Антон Мойсеєнко, директор з наукових досліджень Юридичної школи Австралійського національного університету, у своїх роботах окреслює правові можливості перетворення заморожених активів на джерело допомоги Україні, проте наголошує на міжнародно-правових ризиках, не торкаючись фінансово-правового закріплення таких доходів у національних системах [7].

Таким чином, попередні дослідження зосереджувалися переважно на проблемах власності, санкційного режиму чи міжнародно-правових контрзаходів. У цій статті увагу зосереджено на невирішеній проблемі – потребі у фінансово-правовій конкре-

тизації санкційно-компенсаційних доходів у системі бюджетного законодавства України. Завдання дослідження полягають у: розкритті теоретико-правової природи примусового вилучення активів та його відмежуванні від суміжних правових інститутів (конфіскації, реквізиції, націоналізації); аналізі міжнародної практики застосування контрзаходів та правових ризиків, пов'язаних із конфіскацією державних активів; характеристики української моделі примусового вилучення та проблем правозастосування; обґрунтуванні концепції санкційно-компенсаційних доходів як нової фінансово-правової категорії публічних доходів.

Актуальність обраної проблематики визначається не лише воєнними реаліями та потребою у відновленні економіки України, а й глобальними тенденціями переосмислення правових механізмів міжнародної відповідальності держави-агресора. Розробка фінансово-правових основ для прозорого обліку й використання доходів від примусового вилучення активів здатна стати важливим чинником забезпечення фінансового суверенітету України та довіри міжнародних партнерів.

1. Правова природа та особливості примусового вилучення активів

Проблема визначення природи примусового вилучення активів у сучасній правовій науці є однією з найбільш дискусійних. З одного боку, цей механізм має спільні риси з традиційними інститутами конфіскації, націоналізації чи реквізиції, проте з іншого – відрізняється від них як підставами застосування, так і юридичними наслідками. Український законодавець у Законі № 2116-IX від 3 березня 2022 року закріпив особливий режим вилучення об'єктів права власності Російської Федерації (далі РФ) та її резидентів, що здійснюється **без компенсації** і має винятковий характер, обумовлений потребами національної безпеки [1].

Конфіскація в класичному розумінні розглядається як санкція кримінально-правового характеру. Її застосування можливе лише на підставі вироку суду та передбачене статтями 59, 96¹ та 96² Кримінального кодексу України [2]. Реквізиція, відповідно до статей 353–354 Цивільного кодексу України, допускає відшкодування вартості вилученого майна, оскільки здійснюється для суспільних потреб у воєнний або надзвичайний час [3]. Націоналізація, на відміну від цих механізмів, зазвичай відбувається з виплатою компенсації та має політико-економічне підґрунтя [4].

Відмінність примусового вилучення полягає у тому, що на відміну від націоналізації, яка передбачає компенсацію власнику, чи реквізиції, де також допускається відшкодування вартості вилученого майна, а також від класичної кримінальної конфіскації, яка ґрунтується на встановленні вини конкретної особи, воно здійснюється **без елементу компенсаційності** і не потребує кримінально-правової кваліфікації діяння. Його тісний зв'язок із санкційною політикою держави, що спрямована на нейтралізацію економічних ресурсів агресора, дозволяє розглядати цей інститут як **гібридний механізм**, який перебуває на перетині фінансового, адміністративного та міжнародного права.

Особливість примусового вилучення активів полягає й у його публічно-примусовій природі. Як підкреслюється у вітчизняній фінансово-правовій доктрині, будь-які публічні доходи виникають внаслідок владного акта, а не добровільного волевиявлення суб'єкта [5, с. 62–65]. Саме тому вилучені активи мають бути розглянуті як різновид публічних доходів, адже вони формуються через застосування владного рішення і спрямовуються на задоволення суспільно значущих потреб – від оборони до відновлення зруйнованої інфраструктури.

У цьому сенсі примусове вилучення наближається до санкційного механізму, який має подвійний характер: репресивний – у частині позбавлення агресора його економічних ресурсів, та компенсаційний – у частині спрямування вилученого майна на користь держави-жертви агресії. Подібна логіка простежується і в міжнародній практиці: Канада та Велика Британія запровадили інструменти цивільної конфіскації, що дозволяють обходити тривалі кримінальні процедури і забезпечують швидкий доступ держави до активів, пов'язаних з агресором [6]. Таким чином, примусове вилучення активів постає не лише внутрішньодержавним правовим інструментом, а й елементом ширшої системи міжнародних контрзаходів, спрямованих на підтримання миру та безпеки.

2. Міжнародні практики та контрзаходи щодо активів агресора

Міжнародно-правова дискусія навколо допустимості конфіскації або примусового використання активів іноземних держав є однією з найгостріших у сучасному глобальному правопорядку. Традиційно доктрина суверенного імунітету держави передбачає захист її власності від будь-якого втручання іншої юрисдикції. Проте агресивні війни та масові порушення норм *ius cogens* зумовили потребу в переосмисленні цього підходу. У випадку російської агресії проти України саме концепція контрзаходів (countermeasures) стала тим юридичним підґрунтям, яке дозволило західним державам легітимізувати замороження та подальше використання російських активів [14; 15].

Європейський Союз та держави «Великої сімки» запровадили унікальний механізм управління так званими *windfall profits* – доходами від інвестування заморожених резервів Центрального банку РФ. У липні 2024 року Європейська комісія офіційно повідомила про перерахування 1,5 млрд євро, отриманих від цих надприбутків, до фонду підтримки України [12]. Така модель, яка передбачає збереження «тіла» активів у власності РФ, але спрямування прибутків від їх обігу на користь України, розглядається як компромісне рішення між прихильниками повної конфіскації та тими, хто застерігав від підриву принципу імунітету держави.

Особливу увагу слід звернути на досвід Канади та Великої Британії. У цих країнах ще у 2022–2023 роках запроваджено процедури цивільної конфіскації, які дозволяють вилучати активи без вироку суду у кримінальній справі [7]. Такий підхід забезпечує швидкість і гнучкість реагування, проте водночас породжує дискусії щодо обмеження процесуальних гарантій. У США ж для координації численних органів, які здійснюють санкційний контроль, створено міжвідомчу групу REPO Task Force, що об'єднує Мін'юст, OFAC та розвідувальні структури. Її завданням є інформаційний обмін і прискорене ухвалення рішень щодо арешту та реалізації російських активів [16].

У міжнародному вимірі примусове вилучення активів розглядається не лише як спосіб компенсації завданих збитків, а й як елемент глобальної санкційної політики. Воно спрямоване на підтримання міжнародного миру та безпеки, що прямо передбачено статтею 41 Статуту ООН [8]. Така практика фактично розширює функціонал фінансового права, оскільки перетворює вилучені активи на нове джерело публічних доходів держави-жертви агресії. Саме в цьому полягає її ключовий фінансово-правовий наслідок – формування нових бюджетних потоків, які до цього не мали прецеденту у світовій практиці. Отже, міжнародні контрзаходи, що нині застосовуються до РФ, демонструють тенденцію до виділення такого виду доходів

бюджету, правова природа якого визначається через поєднання ознак санкції та компенсації. Україна, як держава, що безпосередньо страждає від агресії, має не лише інтегрувати цей досвід, а й надати йому нормативної визначеності у власному бюджетному законодавстві.

3. Національний механізм вилучення активів: виклики та результати

Запровадження механізму примусового вилучення активів в Україні стало логічною відповіддю держави на зовнішню агресію. Уже в березні 2022 року був ухвалений Закон № 2116-IX, що закріпив порядок вилучення об'єктів права власності РФ та її резидентів у дохід держави [1]. Цей акт започаткував новий правовий інструмент, який суттєво відрізняється від класичної конфіскації чи націоналізації: він поєднує ознаки санкційного та адміністративно-фінансового механізму і реалізується без виплати компенсації.

На відміну від більшості європейських юрисдикцій, Україна від початку інтегрувала примусове вилучення активів у систему санкційного права. Вилучення відбувається на підставі рішень Ради національної безпеки і оборони України (РНБО), указів Президента та подань Міністерства юстиції до Вищого антикорупційного суду (ВАКС). Така багатоступенева модель забезпечує політичну легітимність і судовий контроль, але водночас ускладнює практичну реалізацію через дублювання повноважень і суперечності у правозастосуванні [2; 16].

Практика підтверджує ці проблеми. Так, у справі щодо активів Олега Дерипаски ВАКС у 2023 році ухвалив рішення про їх конфіскацію на користь держави. Проте фактична реалізація цього рішення затягнулася через колізії між Міністерством юстиції та Фондом державного майна України (ФДМУ) щодо управління об'єктами [12]. Подібна ситуація спостерігалася і з мережею АЗС «Глуско», пов'язаною з російськими власниками, коли одночасно застосовувалися арешти у кримінальному провадженні та санкційне вилучення, що створило юридичний конфлікт і ускладнило управління активом [13].

Аналітики Київської школи економіки у 2024 році зазначали, що в Агентстві з розшуку та менеджменту активів (АРМА) відсутня уніфікована база активів, а інформація про управління ними часто є неповною або несвочасною. Це ускладнює як облік надходжень, так і можливість ефективного контролю з боку суспільства. Водночас Україна вже отримала відчутні надходження від реалізації вилучених активів. За даними Міністерства фінансів, лише за 2022–2023 роки до Фонду ліквідації наслідків збройної агресії надійшло близько 25,8 млрд грн від примусово вилученого майна та майже 36 млрд грн від прибутків Національного банку [16]. Ці ресурси стали важливим доповненням до міжнародної допомоги та податкових надходжень, однак досі відображаються у звітності як «інші неподаткові надходження» [3]. Така практика не враховує особливості природи цих доходів і знижує прозорість бюджетного процесу.

Таким чином, українська модель примусового вилучення активів продемонструвала як нормативні досягнення, так і серйозні проблеми правозастосування. Сильними сторонами є наявність спеціального закону, судового контролю та цільового спрямування коштів. Натомість слабкими залишаються дублювання функцій органів, колізії між санкційним і кримінальним процесами, відсутність єдиного реєстру та відсутність чіткої кваліфікації таких надходжень як бюджетних. Ці чинники сут-

тєво знижують результативність інституту і вимагають комплексного реформування, що включатиме законодавче унормування санкційно-компенсаційних доходів у Бюджетному кодексі.

4. Санкційно-компенсаційні доходи як нова бюджетна категорія

Вилучені активи агресора – це не лише політичний сигнал чи форма санкційного тиску, а передусім економічний ресурс, який потребує чіткого правового оформлення в системі публічних фінансів. Сьогодні такі надходження в Україні обліковуються фрагментарно: частина потрапляє до розділу «інші неподаткові доходи», частина – у категорію «реалізація майна», а прибутки від операцій із замороженими активами взагалі залишаються поза бюджетною класифікацією [3; 16]. Така невизначеність суперечить принципу об'єктивності бюджетного обліку, закріпленому у статті 7 Бюджетного кодексу України, відповідно до якого всі надходження мають бути відображені повно, достовірно та об'єктивно [3].

Саме тому доцільним видається введення нової підкатегорії у структурі неподаткових надходжень – **санкційно-компенсаційних доходів**. Ця категорія має охоплювати три основні джерела:

- 1) майно, примусово вилучене на підставі спеціального закону (Закон № 2116-IX) [1];
- 2) спеціальну конфіскацію у кримінальних провадженнях (статті 96-1, 96-2 КК України) [3];
- 3) доходи від міжнародних механізмів – репарацій, компенсацій та windfall profits, отриманих від заморожених активів РФ [14; 12].

Фінансово-правова природа цих надходжень має спільну рису: вони виникають не з волевиявлення платника і не з господарської діяльності держави, а з активів примусового характеру. Це репресивно-компенсаційні інструменти, що забезпечують не лише наповнення бюджету, а й відновлення справедливості, відшкодування збитків і гарантування національної безпеки [5]. Іншими словами, держава тут виступає не як учасник договірних відносин, а як носій суверенної влади, що реалізує право на контрзаходи та фінансову компенсацію.

Звернемо увагу на міжнародну практику. У Європейському Союзі прибутки від заморожених активів Центрального банку РФ у 2024 році були офіційно класифіковані як **цільові доходи**, що можуть використовуватися виключно для допомоги Україні [12]. У Великій Британії та Канаді існує аналогічний підхід – доходи від реалізації санкційних активів обліковуються в окремій системі *public proceeds of sanctions*, що дозволяє відслідковувати їхнє походження та цільове використання [15]. Це підтверджує: без чіткої класифікації подібних надходжень неможливо забезпечити прозорість і довіру як всередині країни, так і з боку міжнародних партнерів. Запровадження окремої підкатегорії санкційно-компенсаційних доходів у бюджетній системі України мало б кілька ключових переваг:

- **прозорість** – можливість суспільного та парламентського контролю за рухом коштів;
- **ефективність** – уніфікований облік дозволить уникати дублювання та втрат на етапі адміністрування;
- **довіра партнерів** – міжнародні донори отримують гарантії, що кошти від конфіскацій використовуються виключно на відбудову й оборону;
- **правова визначеність** – нова категорія у Бюджетному кодексі узгодить національне законодавство з міжнародними практиками.

Таким чином, пропозиція щодо закріплення «санкційно-компенсаційних доходів» як самостійної підкатегорії неподаткових надходжень у частині 3. ст 9 БКУ та Бюджетній класифікації є не лише теоретично виправданою, а й практично необхідною. Це дозволяє перевести у правове поле той масив фінансових ресурсів, який нині перебуває у статусі «правової сірої зони», та перетворити його на системне джерело фінансової стійкості України у воєнний і післявоєнний період.

5. Прозорість, ризики та перспективи нормативного врегулювання

Відсутність окремої кваліфікації та відбиття в Бюджетній класифікації для санкційно-компенсаційних доходів створює низку системних ризиків. Насамперед ідеться про **злиття цих надходжень з іншими категоріями неподаткових доходів**, що позбавляє можливості простежити їхнє реальне походження та обсяг. У результаті суспільство та міжнародні партнери не можуть чітко ідентифікувати, скільки саме коштів було отримано від примусового вилучення активів агресора, а скільки – від реалізації майна чи інших джерел [16]. Така ситуація суперечить принципу прозорості та достовірності бюджетного обліку, закріпленому в статті 7 Бюджетного кодексу України [3].

Другим критичним ризиком є можливість політичних маніпуляцій. Коли дані щодо конфіскованих активів подаються у зведеному вигляді, це відкриває простір для перебільшення досягнень або, навпаки, заниження результатів санкційної політики. Подібна непрозорість підриває легітимність самого механізму примусового вилучення в очах суспільства, особливо в умовах війни, коли питання справедливості та відновлення довіри до державних інститутів мають ключове значення.

Третім проблемним аспектом є втрата довіри міжнародних партнерів. Донори та союзники, які безпосередньо зацікавлені в ефективності санкційної політики, вимагають чітких і зрозумілих механізмів обліку. Без окремої бюджетної категорії для санкційно-компенсаційних доходів міжнародні структури – від ЄС до МВФ – не можуть бути впевнені, що кошти від конфіскацій та windfall profits використовуються виключно на потреби оборони та відбудови [12; 20]. Це, у свою чергу, може ускладнювати як переговори про нові програми допомоги, так і узгодження міжнародних репараційних механізмів.

Водночас унормування цього питання відкриває низку перспектив. Передусім, внесення змін до Бюджетного кодексу України з метою закріплення нової підкатегорії «санкційно-компенсаційних доходів» дозволить усунути правові колізії й забезпечити системний облік усіх надходжень, отриманих у результаті примусового вилучення чи конфіскації активів агресора. Це відповідає як національним інтересам, так і міжнародним стандартам публічних фінансів.

Крім того, виокремлення цих видів доходів як самостійних в Бюджетній класифікації сприятиме **ефективному контролю та аудиту**. Державна казначейська служба та Рахункова палата отримають можливість формувати детальні звіти щодо обсягу й напрямів використання цих коштів. Парламентські комітети та громадські організації зможуть здійснювати моніторинг у режимі реального часу, що підвищить рівень підзвітності й знизить ризики корупції.

Нарешті, введення такої підкатегорії стане важливим елементом зміцнення фінансового суверенітету України. Адже ідеться не лише про поточні надходження до бюджету, а й про довгострокову стратегію післявоєнного відновлення, де ре-

парації та компенсації мають стати ключовим ресурсом для відбудови економіки й інфраструктури. У цьому сенсі досвід ЄС із цільовим використанням доходів від заморожених російських активів [12] має стати орієнтиром для українського законодавця.

Отже, правове унормування санкційно-компенсаційних доходів має стратегічне значення. Це не лише технічне питання бюджетного обліку, а й ключовий елемент фінансового суверенітету та післявоєнного відновлення України. Внесення змін до Бюджетного кодексу України, принаймні до статті 9, дозволить чітко закріпити санкційно-компенсаційні доходи як окремий вид неподаткових надходжень. Це забезпечить прозорість, об'єктивність та повноту бюджетної класифікації й перетворить ці ресурси на реальний механізм відшкодування збитків, завданих агресією.

Висновки. Примусове вилучення активів держави-агресора поступово трансформувалося з політичного рішення у багаторівневий правовий інститут, що має вагомий наслідок для фінансової системи України. У міжнародному вимірі цей механізм став частиною ширшої стратегії контрзаходів, які дозволяють поєднувати санкційний тиск з компенсаційними інструментами. Приклад Європейського Союзу та країн «Великої сімки» із використанням прибутків від заморожених резервів Центрального банку РФ доводить, що навіть за умов збереження принципу суверенного імунітету можливо сформувати правову модель, яка забезпечує фінансування відбудови та оборони України.

На практиці національний механізм вилучення активів стикається з проблемами неузгодженості між державними органами, що знижує його ефективність. Водночас створення Фонду ліквідації наслідків збройної агресії підтвердило потенціал цих надходжень як важливого фінансового ресурсу. Проте їх облік у межах такого виду доходів бюджету як «інші неподаткові надходження» не дозволяє врахувати їхню унікальну природу, що потребує окремої бюджетної класифікації. Саме ця обставина актуалізує потребу у фінансово-правовій конкретизації вилучених активів як окремого виду публічних доходів. Запропонована категорія санкційно-компенсаційних доходів дозволяє адекватно відобразити їхню репресивно-компенсаційну природу, відмежувати від класичних неподаткових надходжень і забезпечити належний бюджетний облік. Такий підхід відкриває можливість для створення цільових механізмів використання вилучених коштів, підвищує прозорість фінансової системи та зміцнює довіру міжнародних партнерів.

У перспективі закріплення нового виду доходів бюджету в Бюджетному кодексі України може стати ключовим етапом у формуванні сучасної моделі публічних фінансів, де доходи від примусово вилучених активів не розчиняються серед інших надходжень, а виконують виразну функцію компенсації шкоди, завданої агресією. Така модернізація законодавства забезпечить не лише юридичну визначеність, а й стане стратегічним кроком для післявоєнного відновлення та довгострокової фінансової стабільності держави.

Література:

1. Про основи примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів : Закон України від 03.03.2022 № 2116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20> (дата звернення: 11.06.2025).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 25.09.2025).

3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 № 185-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16> (дата звернення: 25.09.2025)..
5. Кучерявенко В. М., Соколовська А. М. Фінансове право : підручник. Харків : Право, 2020. 472 с.
6. Order Respecting the Seizure of Property Situated in Canada (Granite Capital Holdings Ltd.). Canada Gazette. 2025. 26 лютого. URL: <https://gazette.gc.ca/gp-pr/p2/2025/2025-02-26/html/sor-dors29-eng.html> (дата звернення: 24.09.2025).
7. Moiseienko A. Frozen Russian Assets and the Reconstruction of Ukraine: Legal Options. ANU College of Law; International Lawyers Project, 2022. URL: <https://wrmcouncil.org/wp-content/uploads/2022/07/Frozen-Russian-Assets-Ukraine-Legal-Options-Report-WRMC-July2022.pdf> (дата звернення: 11.06.2025).
8. Legal options for confiscation of Russian state assets to support the reconstruction of Ukraine. European Parliamentary Research Service, 2024. URL: https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU%282024%29759602 (дата звернення: 11.06.2025).
9. Frozen Russian State Assets. Verfassungsblog.org, 2025. URL: <https://verfassungsblog.de/frozen-russian-state-assets> (дата звернення: 11.06.2025).
10. The Unintended Consequences of Seizing Russian Assets. Foreign Policy, 27.11.2023. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/11/27/russia-ukraine-war-central-bank-reserves-assets-seize-reparations-sanctions> (дата звернення: 11.06.2025).
11. Jones M. How the West uses Russia's frozen reserves to help Ukraine. Reuters, 5 March 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/how-west-uses-russias-frozen-reserves-help-ukraine-2025-03-05> (дата звернення: 11.06.2025).
12. European Commission. The EU stands with Ukraine. Today we transfer €1.5 billion in proceeds from immobilised Russian assets to the defence and reconstruction of Ukraine. Brussels, 26.07.2024. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_4029 (дата звернення: 24.07.2025).
13. Mitigating corruption in the post-war reconstruction of Ukraine. Transparency International, 2023. URL: https://knowledgehub.transparency.org/assets/uploads/helpdesk/Mitigating-corruption-in-the-post-war-reconstruction-of-Ukraine_PR-final.pdf (дата звернення: 11.06.2025).
14. Статут Організації Об'єднаних Націй. Сан-Франциско, 1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter> (дата звернення: 11.06.2025).
15. Гаазька конвенція про закони та звичаї сухопутної війни від 18.10.1907. URL: <https://ihl-databases.icrc.org> (дата звернення: 11.06.2025).
16. Центр аналізу публічних фінансів та публічного врядування Київської школи економіки. Як наповнюється Фонд ліквідації наслідків збройної агресії? 2024. URL: https://fiscalcenter.org/number/2024_fundliquidation_73mln (дата звернення: 24.07.2025).
17. Бондаренко Є. І., Ярошенко М. В. Стабільність інституту власності та вилучення активів і корпоративних прав російських компаній. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Вип. 72. С. 120–125. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/01/29.pdf> (дата звернення: 25.09.2025).
18. Chernohorenko I. Seizing Russian Assets to Compensate for Human Rights Violations. European Papers. 2023. Vol. 8. No. 1. P. 321–339. URL: https://www.europeanpapers.eu/en/system/files/pdf_version/EP_EF_2023_I_032_Illia_Chernohorenko_00702.pdf (дата звернення: 25.09.2025).
19. Кологойда О. В. Блокування і стягнення активів підсанкційних осіб: сучасні виклики та перспективи розвитку. Право України. 2024. № 9. С. 112–125. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2024_9-s4134.pdf (дата звернення: 25.09.2025).

Zakharov S. From Confiscation to the Budget: Financial Law and Seized Assets

Summary. The article is devoted to the study of financial law aspects of the forced seizure of assets belonging to an aggressor state and the problems of their practical implementation under conditions of armed aggression against Ukraine.

The article reveals the legal nature of forced asset seizure and distinguishes it from related legal institutions such as confiscation, requisition, and nationalization, taking into account the specifics of national and international legal regulation.

International practice of applying countermeasures against the aggressor's assets is analyzed, including mechanisms of freezing, civil confiscation, and the use of windfall profits generated from frozen sovereign reserves, as well as the main international legal risks associated with deviations from the principle of state sovereign immunity.

The features of the national mechanism for forced asset seizure in Ukraine are examined, the role of public authorities in its implementation is characterized, and key problems of law enforcement related to asset management, realization, and budgetary accounting of the obtained revenues are identified.

It is established that the current budget classification does not ensure proper reflection of revenues obtained from forced seizure of assets and international compensation mechanisms, which negatively affects transparency, accountability, and efficiency of the budget process.

The article substantiates the expediency of distinguishing sanction-compensatory revenues as an independent subcategory of non-tax budget revenues, defines their financial and legal nature, and outlines prospects for normative consolidation of this category in Ukraine's budget legislation with due regard to international experience.

Key words: sanction-compensatory revenues, public revenues, budget classification, financial law, confiscation, windfall profits, asset seizure, sanctions, international law, reparations, Recovery Fund.

